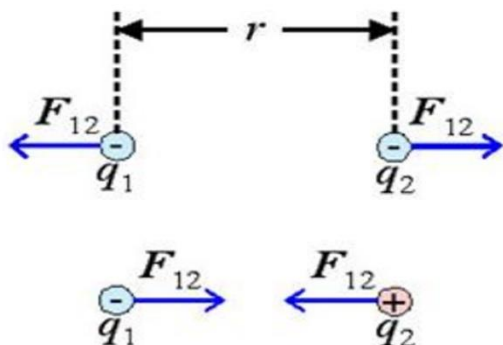

Електричне поле існує навколо нерухомого електричного заряду

Закон Кулона

$$F_e = \frac{Q_1 Q_2}{4\pi\epsilon_a r^2}, \text{ Н}$$

$$\epsilon_a = \epsilon_0 \epsilon_r, \text{ Ф/м}$$

ϵ_a — абсолютна діелектрична проникність;

ϵ_0 — діелектрична проникність вакууму $\epsilon_0 = 8,85 \cdot 10^{-12}$;

ϵ_r — відносна діелектрична проникність (повітря — $\epsilon_r = 1$, парафіну — $\epsilon_r = 2$, гуми — $\epsilon_r = 3,5$).

Напруженість електричного поля E

$$\vec{E} = \frac{\vec{F}}{Q}, \text{ В/м}$$

Напруженість - це сила, яка діє на одиничний позитивний заряд у даній точці поля.

Електричний потенціал Φ - це робота по перенесенню одиничного позитивного електричного заряду з даної точки поля на нескінченно велику відстань

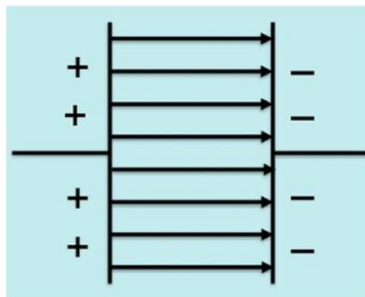
$$\Phi = \frac{A}{Q}, \text{ В}$$

Потенціал Землі = 0

$(+ Q) > 0 > (- Q)$

Електрична напруга - це різниця потенціалів двох точок електричного поля

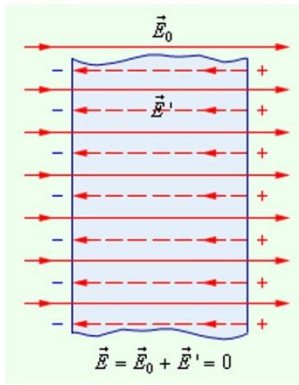
$$U = \Phi_A - \Phi_B, \text{ В}$$

Однорідне поле - в усіх точках E однакова за величиною і напрямом.

Електричне поле застосовують в: електрофільтрах, електросепараторах, електронно-променевих трубках.

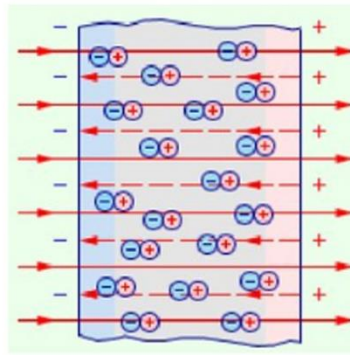
Провідники і діелектрики в електр. полі (2)

Метал

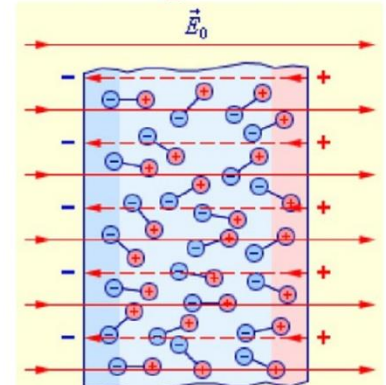
Електризація через вплив.

У металі $E=0$ ($E_1=E_2$)
(екранування провідників)

Неполярний діелектрик
(ебоніт, гума)

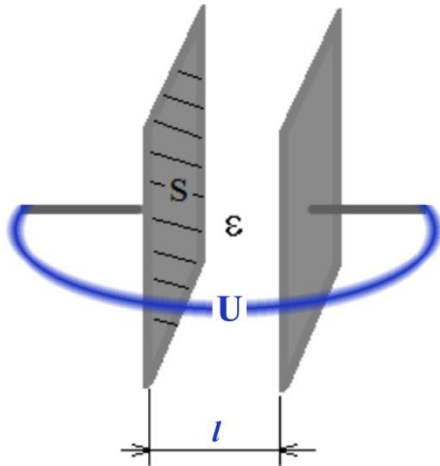
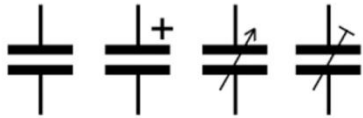
Пробій діелектрика - при великій E
(втрата ізоляційних властивостей)

Полярний діелектрик
(вода, ацетон, аміак)

Конденсатор

Конденсатор - це система двох провідників, розділених діелектриком

$$C = \frac{Q}{U}, \quad \Phi = QU$$

Для плоского конденсатора:

$$C = \frac{\epsilon_0 \epsilon S}{l}, \quad \Phi,$$

S — площа пластин, m^2 ;
 l — товщина діелектрика, m .

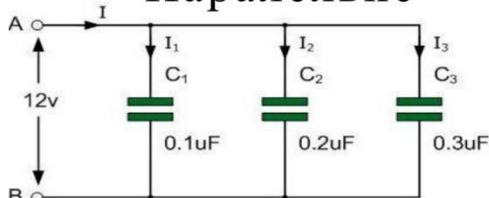
$$\Phi = Кл/В \quad 1 \Phi = 10^{-6} \text{ мк}\Phi; \quad 1 \Phi = 10^{-12} \text{ п}\Phi$$

$$1 \Phi = 10^{-9} \text{ н}\Phi;$$

Конденсатори бувають: паперові, слюдяні, керамічні, повітряні, електролітичні.

З'єднання конденсаторів

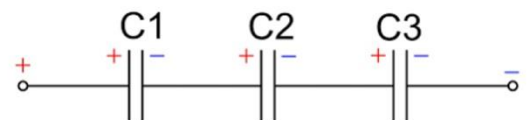
Паралельне

$$C = C_1 + C_2 + C_3;$$

$$U = U_1 = U_2 = U_3$$

Послідовне

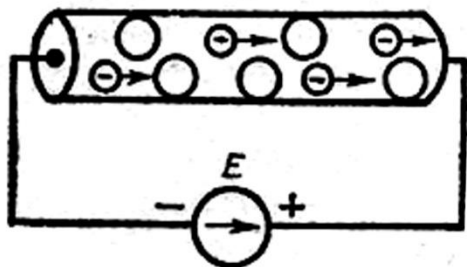

$$\frac{1}{C} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \frac{1}{C_3};$$

$$U = U_1 + U_2 + U_3$$

Енергія електричного поля конденсатора

$$W = \frac{UQ}{2} = \frac{CU^2}{2}$$

Сила струму I , А

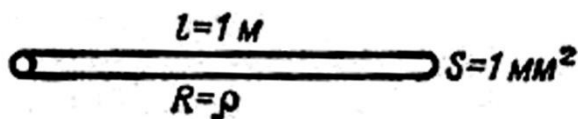
$$I = \frac{Q}{t} \quad t - \text{час, с}$$

E - електрорушійна сила (е.р.с.), В

Напруга U , В

$$U = \frac{A}{Q}$$

Опір R , Ом

$$R = \frac{\rho l}{S},$$

$$\rho, \frac{\text{Ом} \cdot \text{мм}^2}{\text{м}}$$

Cu — $\rho = 0,017$;

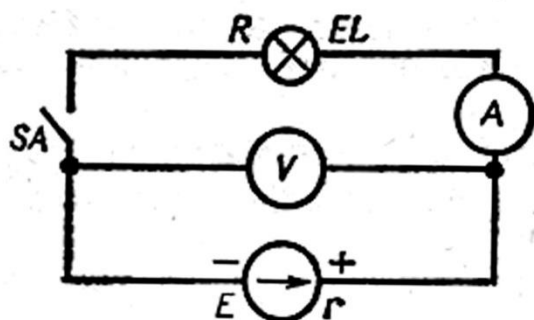
Al — $\rho = 0,03$;

Fe — $\rho = 0,13$

$$q = \frac{1}{R}$$

q — провідність, См

ЕЛЕКТРИЧНЕ КОЛО

Джерело струму.
Споживач енергії.
З'єднувальні провідники.
Допоміжні елементи (вимикачі, вимірні прилади тощо)

Закон Ома

Для ділянки кола

$$I = \frac{U}{R}$$

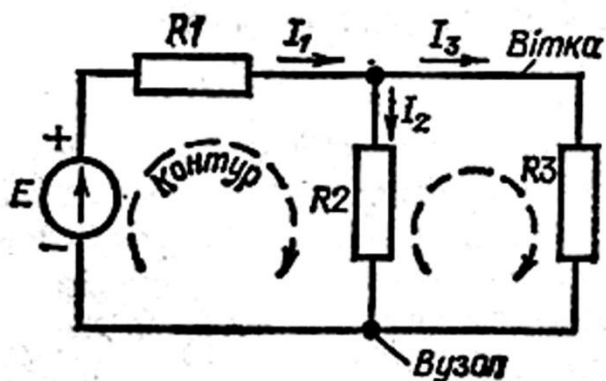
Для повного кола

$$I = \frac{E}{R+r}$$

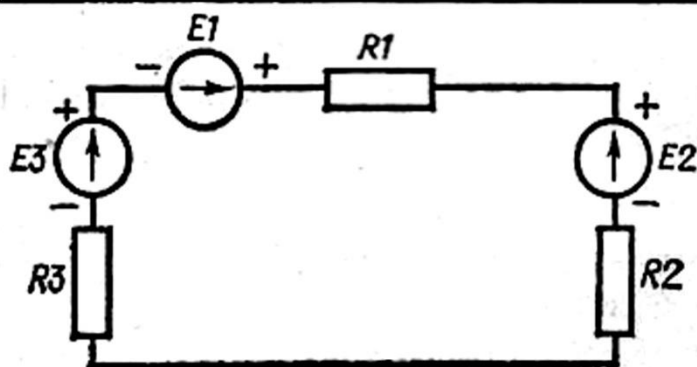
Потужність $P = IU$, Вт

Робота $A = IUt$, Дж

I Закон Кірхгофа

$$\sum I = 0 \quad I_1 - I_2 - I_3 = 0$$

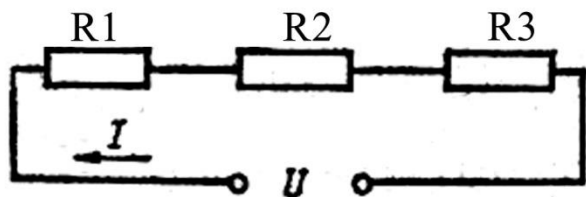
II Закон Кірхгофа

$$E_1 - E_2 + E_3 = IR_1 + IR_2 + IR_3$$

З'ЄДНАННЯ ОПОРІВ І ДЖЕРЕЛ СТРУМУ

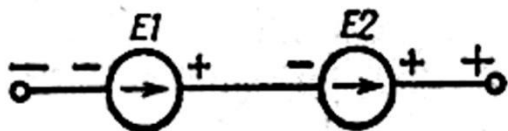
Послідовне

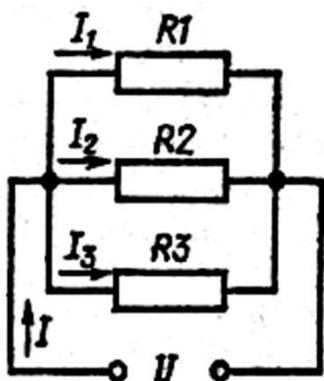
$$I = I_1 = I_2 = I_3$$

$$U = U_1 + U_2 + U_3$$

$$R = R_1 + R_2 + R_3$$

$$E = E_1 + E_2$$

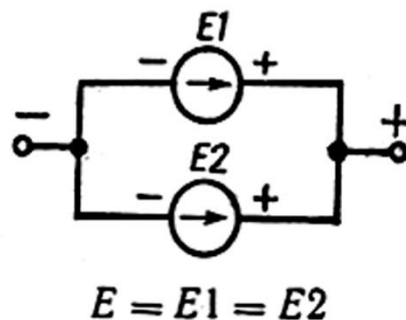

Паралельне

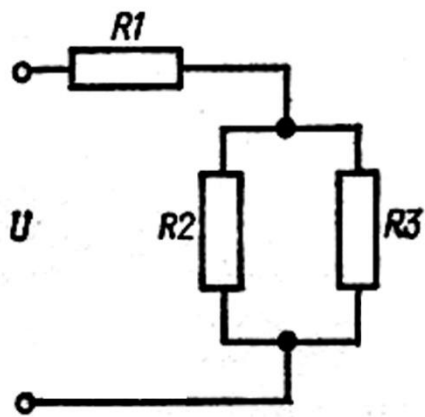
$$I = I_1 + I_2 + I_3$$

$$U = U_1 = U_2 = U_3$$

$$\frac{1}{R} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3}$$

$$E = E_1 = E_2$$

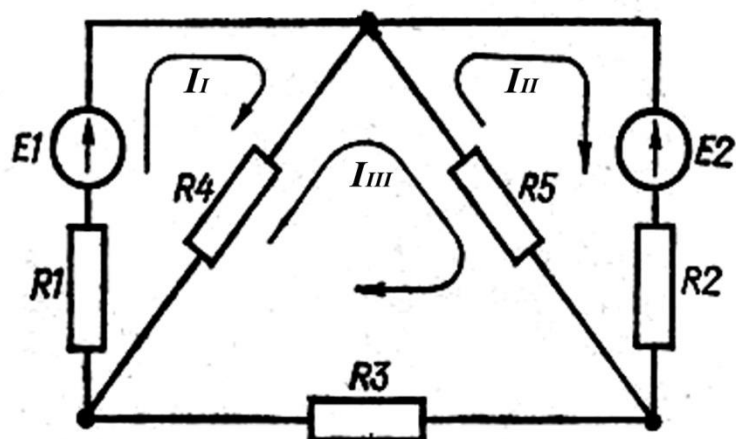
Змішане

$$R_{23} = \frac{R_2 \cdot R_3}{R_2 + R_3}; \quad R = R_1 + R_{23};$$

$$I = \frac{U}{R}; \quad I_1 = I \quad U_1 = I_1 R_1;$$

$$U_2 = U_3 = U - U_1; \quad I_2 = \frac{U_2}{R_2}; \quad I_3 = \frac{U_3}{R_3}$$

МЕТОД КОНТУРНИХ СТРУМІВ

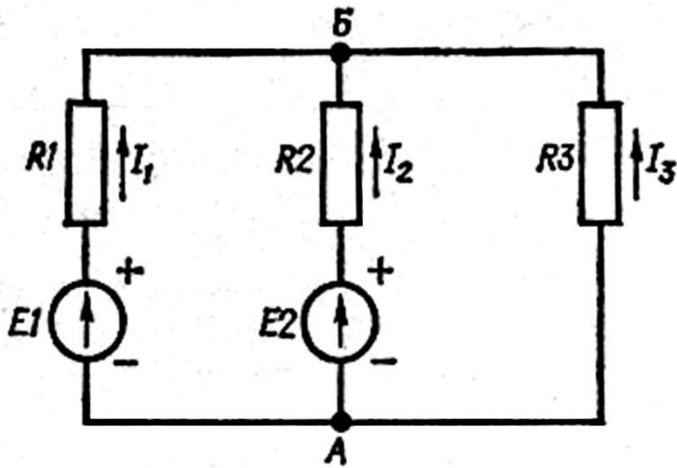

Дано: $E_1; E_2; R_1; R_2; R_3; R_4; R_5$

Знайти: $I_1; I_2; I_3; I_4; I_5$

$$\begin{cases} E_1 = I_I(R_1 + R_4) - I_{III}R_4; \\ -E_2 = I_{II}(R_2 + R_5) - I_{III}R_5; \\ 0 = I_{III}(R_3 + R_4 + R_5) - I_I R_4 - I_{II} R_5 \end{cases}$$

$$I_1 = I_I; \quad I_2 = I_{II}; \quad I_3 = I_{III}; \quad I_4 = I_I - I_{III}; \quad I_5 = I_{III} - I_{II}$$

Дано: $E_1; E_2; R_1; R_2; R_3$

Знайти: $I_1; I_2; I_3$.

$$U = \varphi_B - \varphi_A$$

$$I_1 = \frac{E_1 - U}{R_1} = (E_1 - U) q_1; \quad (1)$$

$$I_2 = \frac{E_2 - U}{R_2} = (E_2 - U) q_2; \quad (2)$$

$$I_3 = \frac{0 - U}{R_3} = -U q_3. \quad (3)$$

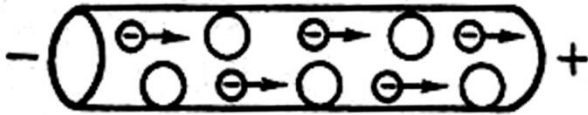
$$I_1 + I_2 + I_3 = 0; \quad (E_1 - U) q_1 + (E_2 - U) q_2 + (-U q_3) = 0$$

$$E_1 q_1 - U q_1 + E_2 q_2 - U q_2 - U q_3 = 0$$

$$U = \frac{E_1 q_1 + E_2 q_2}{q_1 + q_2 + q_3} \quad U = \frac{\sum E q}{\sum q}$$

Струми $I_1; I_2; I_3$ визначаємо за формулами (1), (2), (3).

ТЕПЛОВА ДІЯ ЕЛЕКТРИЧНОГО СТРУМУ

Корисно у:
нагрівальних приладах;
освітлювальних приладах

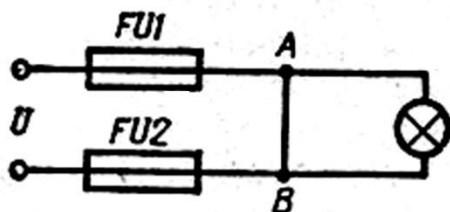
Закон Джоуля-Ленца

$$Q = I^2 R t, \text{ Дж}$$

Шкідливо у:
електромашинах;
трансформаторах;
електричні мережі

Допустимі струмові навантаження для мідних ізольованих проводів

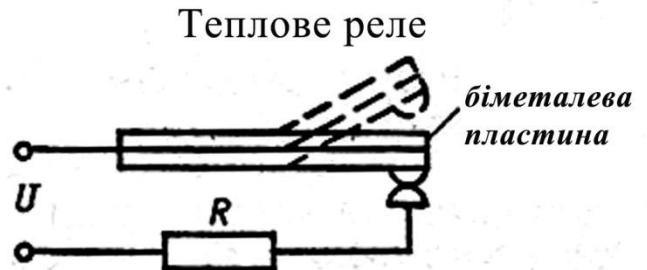
$S, \text{ мм}^2$	0,5	0,75	1	1,5	2,5	4	6	10	16
$I, \text{ А}$	11	15	17	23	30	41	50	80	100

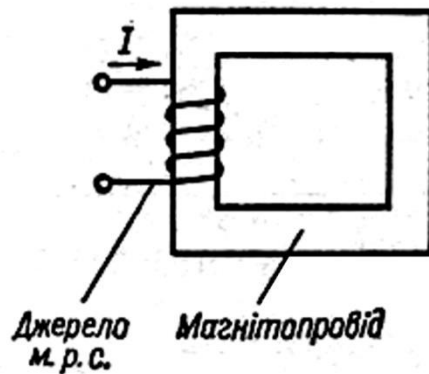
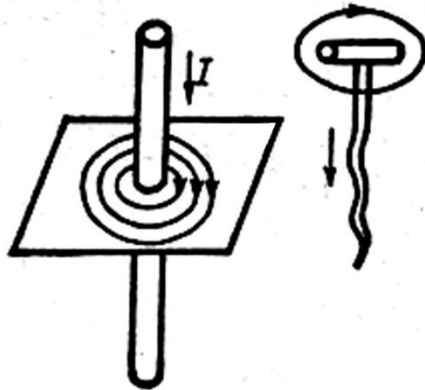
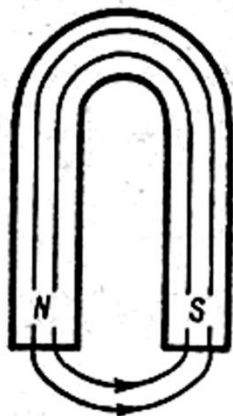

$$I = \frac{U}{R};$$

$$R \rightarrow 0;$$

$$I \rightarrow \infty.$$

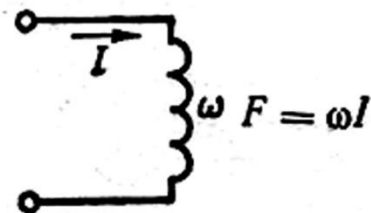

Магнітні кола: однорідні і неоднорідні; розгалуджені і нерозгалуджені

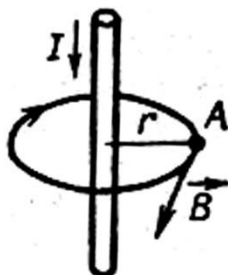
МАГНІТНІ ВЕЛИЧИНИ І ЗАКОНИ

F - магніторушійна сила, А (м.р.с.)

B - магнітна індукція, Тл

$$\text{Тл} = \frac{Bc}{\text{м}^2}$$

$$B = \frac{\mu_a \cdot I}{2\pi r}$$

$$\mu_a = \mu \cdot \mu_0$$

μ_a — абсолютна магнітна проникність, Гн/м;
 μ_0 — магнітна проникність вакууму $\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7}$ Гн/м;
 μ — відносна магнітна проникність.

H — напруженість магнітного поля, А/м:

$$H = \frac{F}{l}$$

l - довжина магнітопроводу, м

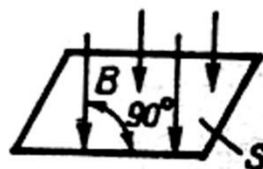
R_M - магнітний опір, Гн⁻¹

$$R_M = \frac{l}{\mu_a S}$$

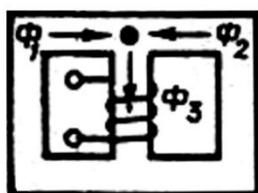
S - площа поперечного перерізу магнітопроводу, м²

Φ - магнітний потік, Вб
 Вб = В·с

$$\Phi = \frac{F}{R_M}$$

$$\Phi = B \cdot S$$

I Закон Кірхгофа

$$\Sigma \Phi = 0$$

$$\Phi_1 + \Phi_2 + \Phi_3 = 0$$

II Закон Кірхгофа

$$F = \Sigma Hl$$

$$I\omega = H_1 l_1 + H_2 l_2 + \dots + H_n l_n$$

Електричні

- 1) E ; 2) I ; 3) R ; 4) U

Магнітні

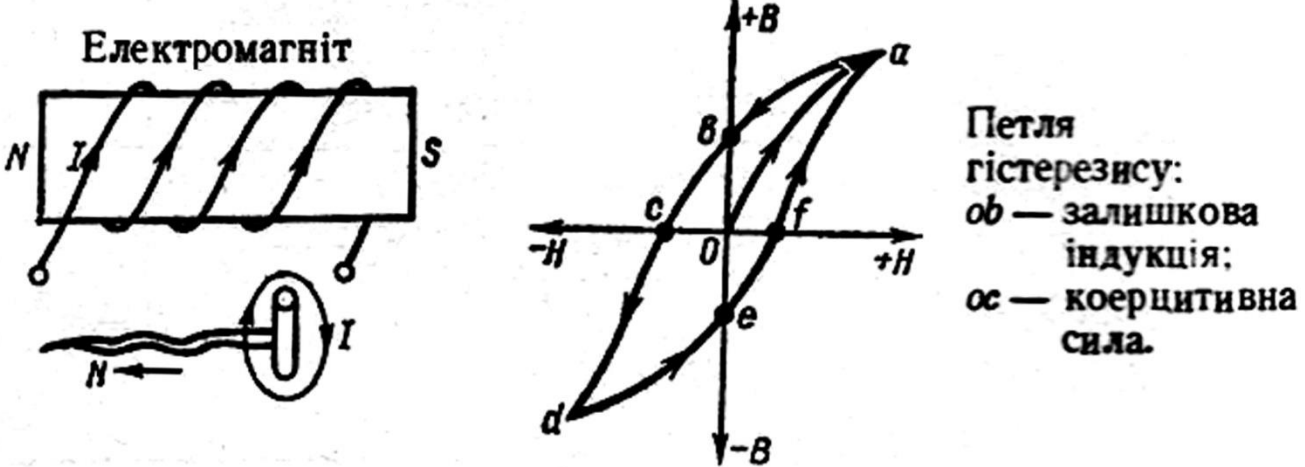
- 1) F ; 2) Φ ; 3) R_M ; 4) Hl

- 1) Феромагнітні $\mu \gg 1$ (Fe, Ni, Co, їх сплави)
- 2) Парамагнітні $\mu > 1$ (Mn, Al, W, Sn, повітря)
- 3) Діамагнітні $\mu < 1$ (Cu, Ag, Zn, H₂O)

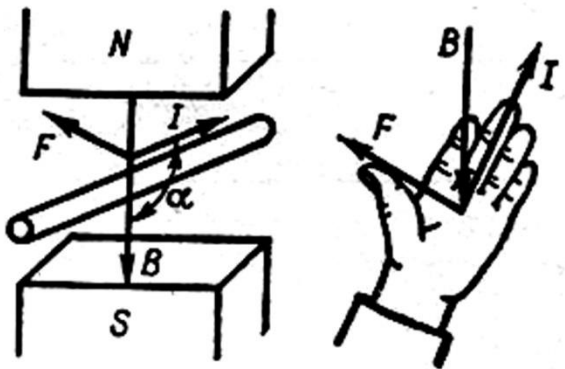
$$\mu = \frac{\mu_a}{\mu_0}$$

НАМАГНІЧУВАННЯ І ПЕРЕМАГНІЧУВАННЯ ФЕРОМАГНІТНИХ ТІЛ

Відставання B від зменшення H називається гістерезисом. Магнітом'які матеріали (Fe, сплав - Fe і Si) мала залишкова індукція. Магнітожорсткі матеріали (сталі кобальтові, хромисті, вольфрамові)- велика залишкова індукція.

Провід зі струмом у магнітному полі

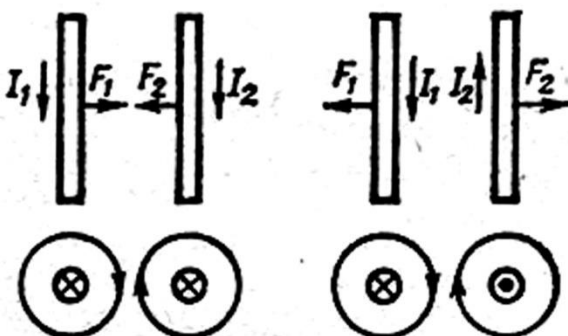

$$F = BIl \sin \alpha, \text{ Н}$$

Застосовують в електродвигунах

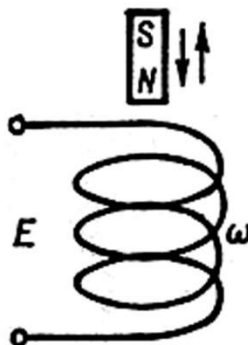
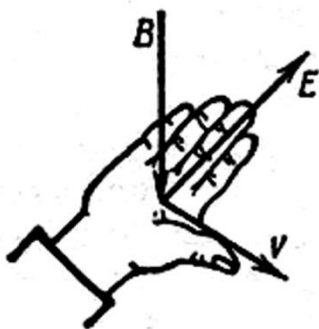
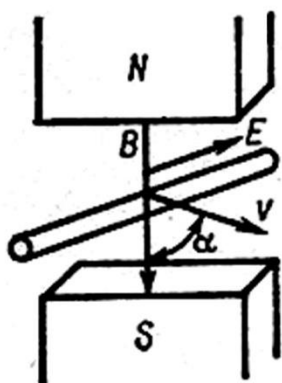
Правило лівої руки

Взаємодія між проводами зі струмом

Якщо $F_1 = I_1 B_2; F_2 = I_2 B_1$
 $I_1 = I_2$, то $F_1 = F_2$

Застосовується в електровимірювальних приладах. Шкідлива при коротких замиканнях.

$$E = Blv \sin \alpha, \text{ В}$$

v — швидкість, м/с;

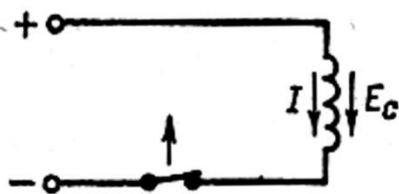
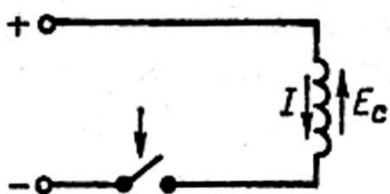
l — довжина, м

$$E = - \omega \frac{\Delta \Phi}{\Delta t}$$

Правило правої руки

В генераторах

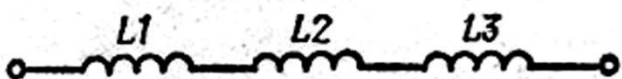
Закон Ленца: індукована е. р. с. (E) намагається протидіяти причині, що її викликала.

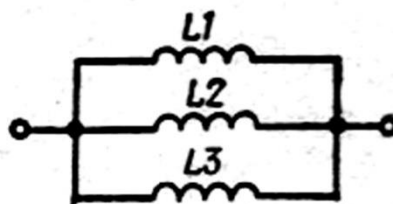
$$e = -L \frac{\Delta i}{\Delta t}, \text{ В}$$

Самоіндукцією називається індукування е. р. с. у котушці при перетинанні її витків власним магнітним потоком, що змінюється від зміни струму в тій самій котушці.

Індуктивність (L - це коефіцієнт пропорційності між швидкістю зміни струму в часі та індукованою е. р. с., Гн. Гн = Ом·с

$$L = L1 + L2 + L3$$

$$\frac{1}{L} = \frac{1}{L_1} + \frac{1}{L_2} + \frac{1}{L_3}$$

Вихрові струми індукуються в масивних металічних тілах при перетинанні їх магнітними лініями

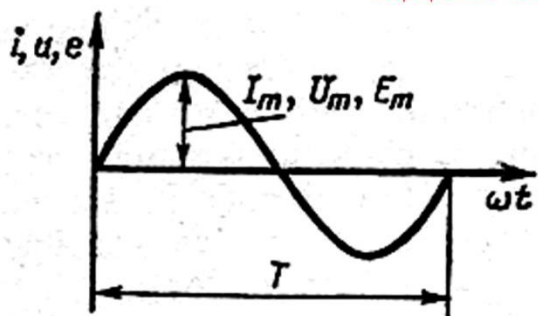

$$R = \frac{\rho l}{S}$$

Корисні в: 1) індукційних печах;
2) електролічильниках

Шкідливі в: 1) трансформаторах;
2) електромашинах змінного струму

$$f = \frac{1}{T}$$

T — період (час) одного повного коливання, с;

f — частота, Гц;

ω — кутова частота, рад/с
 $\omega = 2\pi f$.

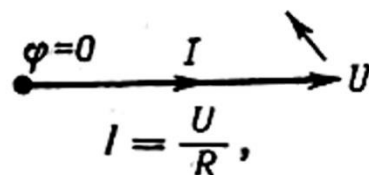
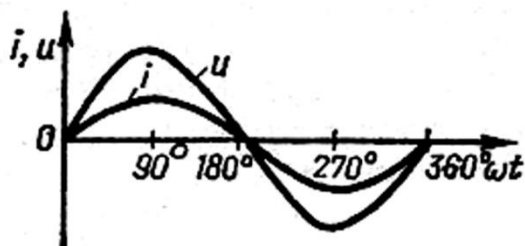
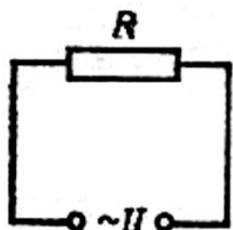
i, u, e — миттєві;
 I_m, U_m, E_m — амплітудні;
 I, U, E — діючі

$$I = \frac{I_m}{\sqrt{2}}$$

$$U = \frac{U_m}{\sqrt{2}}$$

$$E = \frac{E_m}{\sqrt{2}}$$

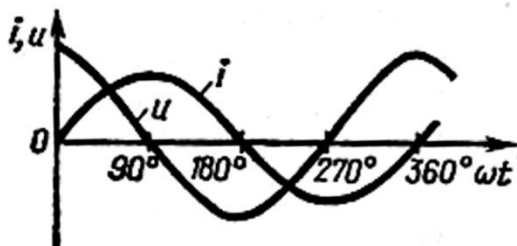
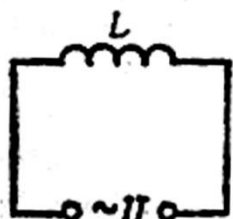
Коло з активним опором

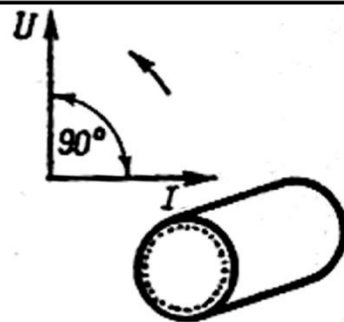
R - активний опір, Ом.

- 1) Нагрівні прилади.
- 2) Лампи розжарювання.

Коло з індуктивним опором

$$I = \frac{U}{X_L}$$

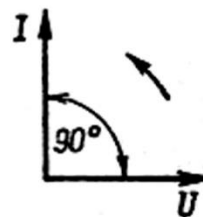
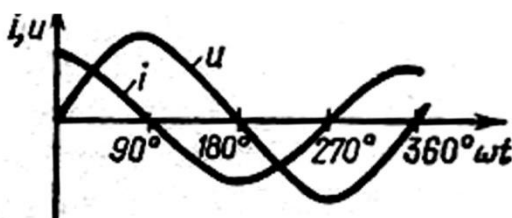
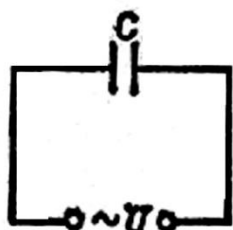

X_L - індуктивний опір (котушки), Ом

$$X_L = 2\pi fL$$

Поверхневий ефект

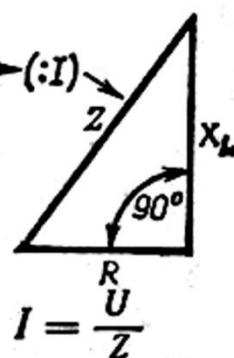
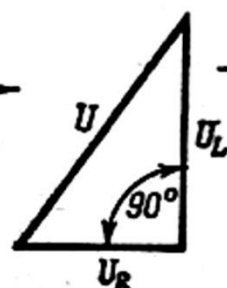
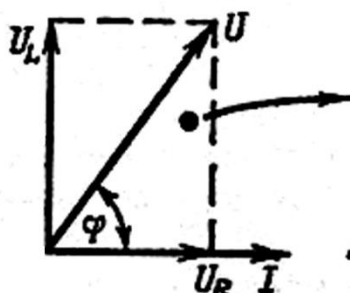
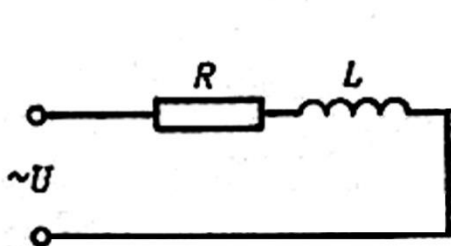
Коло з ємнісним опором

X_C — ємнісний опір, Ом

$$X_C = \frac{1}{2\pi fC} \quad I = \frac{U}{X_C}$$

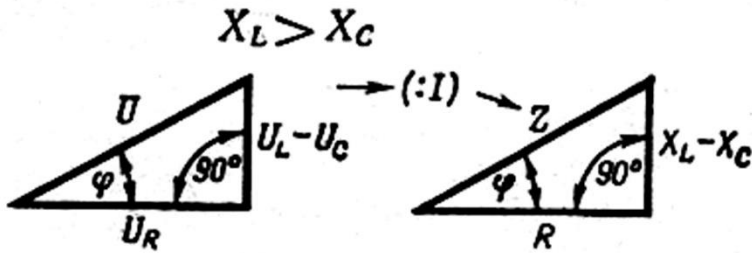
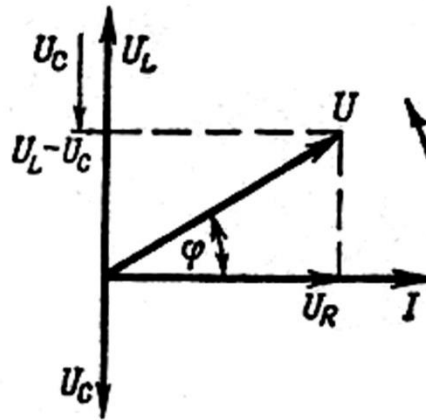
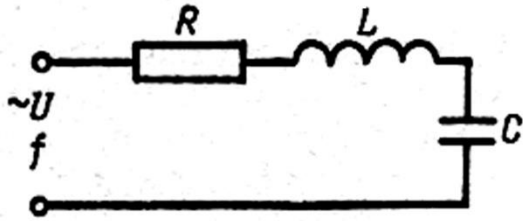
X_C — конденсатори, кабельні лінії

$$U = \sqrt{U_R^2 + U_L^2}$$

$$Z = \sqrt{R^2 + X_L^2}$$

$$I = \frac{U}{Z}$$

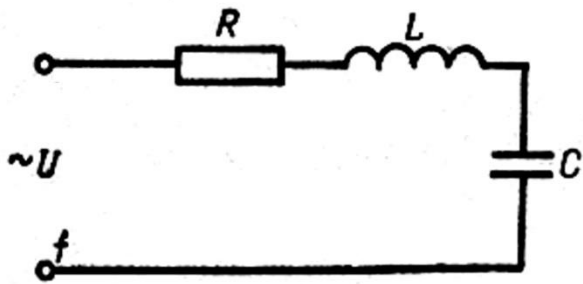
$$U_R = IR$$

$$U_L = IX_L$$

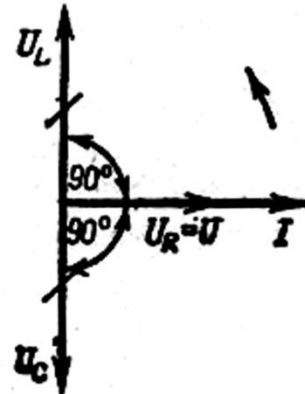
$$U_C = IX_C$$

$$U = \sqrt{U_R^2 + (U_L - U_C)^2} \quad Z = \sqrt{R^2 + (X_L - X_C)^2} \quad I = \frac{U}{Z}$$

РЕЗОНАНС НАПРУГ

$X_L = X_C$
 $Z = R$ — малий
 I — великий

$U_L = U_C \gg U \quad \varphi = 0$

Змінюють L, C, f ($f = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}}$) $\rightarrow X_L = X_C$

Застосовують у радіоприймачах, небезпечний в електротехніці.

ПОТУЖНОСТІ ЗМІННОГО СТРУМУ

P — активна, Вт $\rightarrow P = IU \cos \varphi \rightarrow P = I^2 R$

Q — реактивна, Вар $\rightarrow Q = IU \sin \varphi \rightarrow Q = I^2 (X_L - X_C)$

S — повна, В·А $\rightarrow S = IU \rightarrow S = I^2 Z \rightarrow S = \sqrt{P^2 + Q^2}$

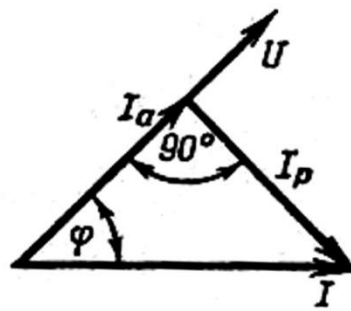
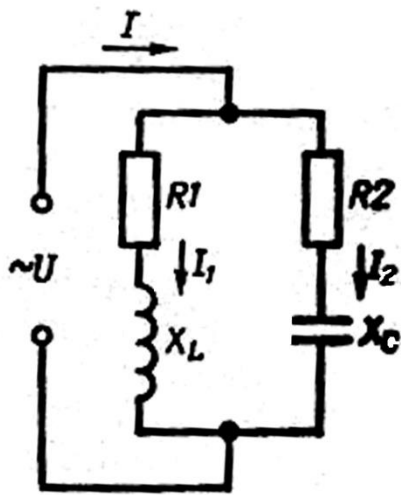
Коефіцієнт потужності $\cos \varphi$.

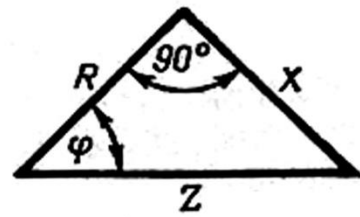
$\cos \varphi > 0,9$ — малі теплові втрати в проводах

$$\cos \varphi = \frac{P}{S}$$

$$\cos \varphi = \frac{R}{Z}$$

$$I_a = I \cos \varphi$$

$$I_p = I \sin \varphi$$

Дано: $U, R1, R2, X_L, X_C$

$$I_1 = \frac{U}{Z_1} = \frac{U}{\sqrt{R1^2 + X_L^2}}$$

Знайти: $I_1 - I_2 - I$

$$I_2 = \frac{U}{Z_2} = \frac{U}{\sqrt{R2^2 + X_C^2}}$$

$$\cos \varphi_1 = \frac{R1}{Z1}; \quad \sin \varphi_1 = \frac{X1}{Z1};$$

$$\cos \varphi_2 = \frac{R2}{Z2}; \quad \sin \varphi_2 = \frac{X2}{Z2}$$

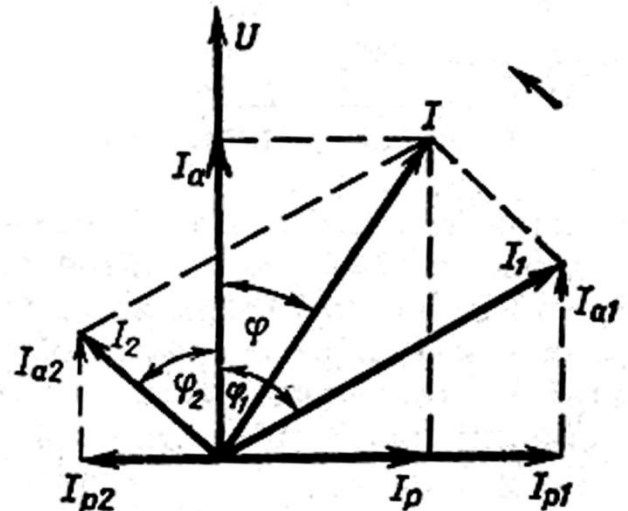
$$I_{a1} = I_1 \cos \varphi_1; \quad I_{a2} = I_2 \cos \varphi_2$$

$$I_a = I_{a1} + I_{a2}$$

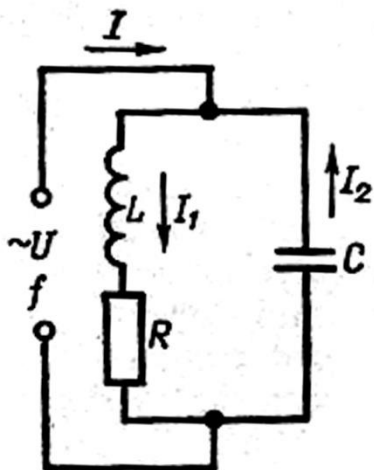
$$I_{p1} = I_1 \sin \varphi_1; \quad I_{p2} = I_2 \sin \varphi_2$$

$$I_p = I_{p1} + I_{p2}$$

$$I = \sqrt{I_a^2 + I_p^2}$$

РЕЗОНАНС СТРУМІВ

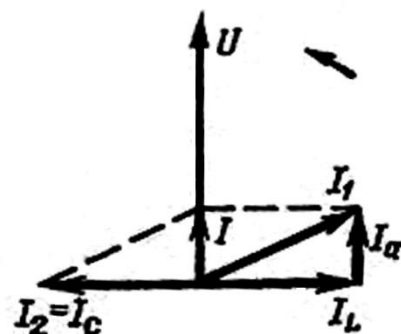

$$X_L = X_C$$

$$Z = R_{\text{екв}} - \text{великий}$$

$$I_1 = I_2 \gg I$$

$$\varphi = 0 \quad \cos \varphi = 1$$

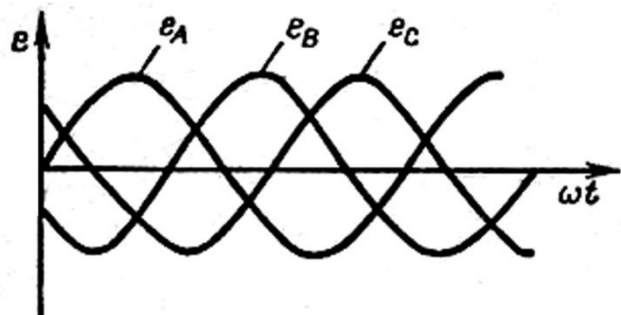
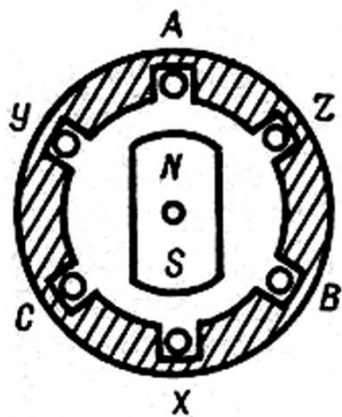

Змінюють X, C або $f (f = \frac{1}{2\pi \sqrt{LC}}) \rightarrow L_L = X_C$

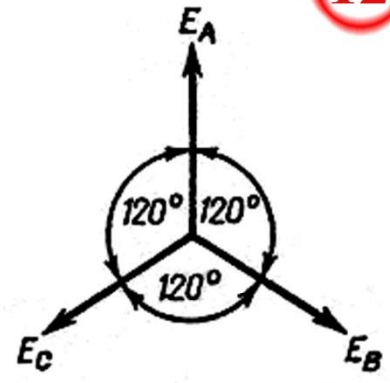
Для підвищення $\cos \varphi$

ТРИФАЗНИЙ СТРУМ

Доливо-Добровольський

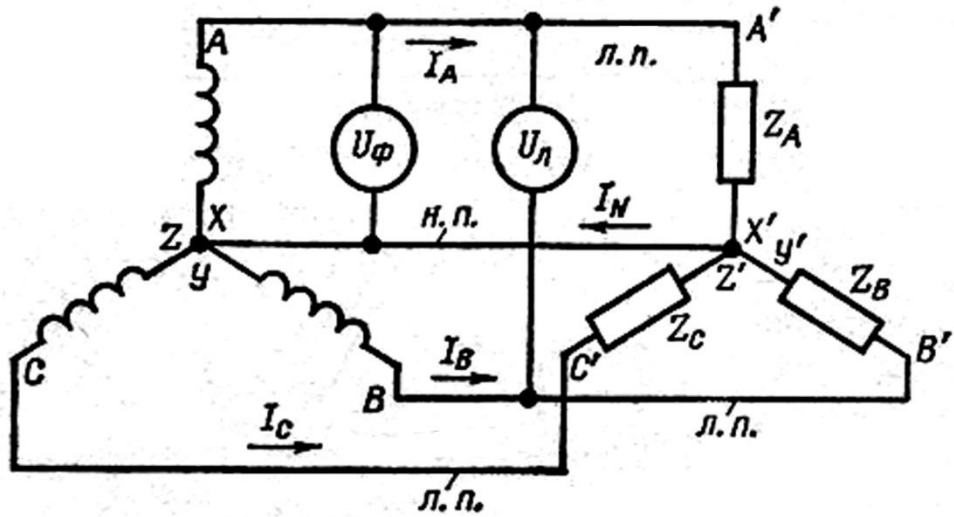

Обертове магнітне поле

$$n = \frac{f \cdot 60}{p}, \text{ об/хв}$$

- 1) Економна передача енергії
- 2) Високі якості трифазних двигунів, генераторів, трансформаторів

З'ЄДНАННЯ ЗІРКОЮ $\star$

При симетричному навантаженні

$$U_L = \sqrt{3} U_\phi$$

$$I_L = I_\phi$$

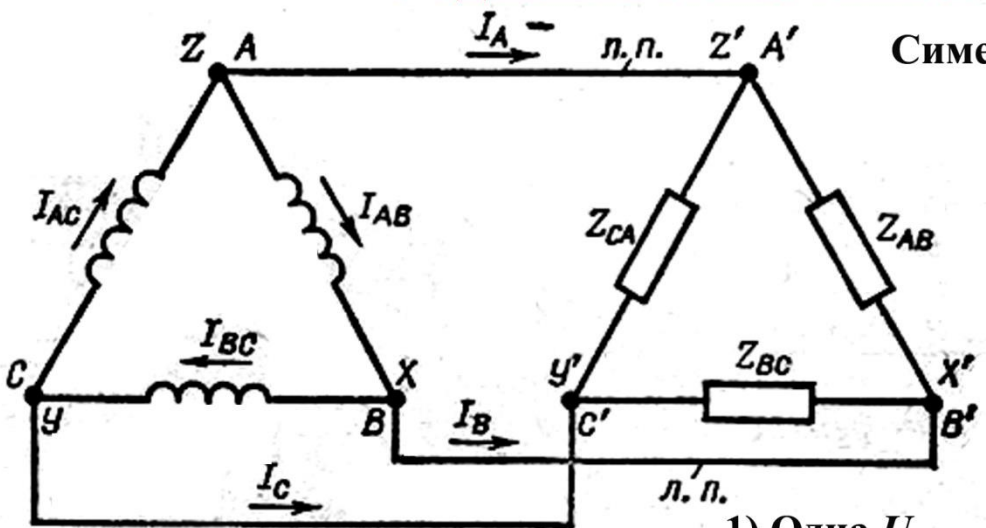
$$I_N = 0$$

$$\vec{I}_N = \vec{I}_A + \vec{I}_B + \vec{I}_C$$

л. п. — лінійний провід
н. п. — нульовий провід

- 1) 2 напруги -- U_ϕ, U_L
- 2) Несиметричне навантаження $\rightarrow$
 U_ϕ — різні

З'ЄДНАННЯ ТРИКУТНИКОМ Δ

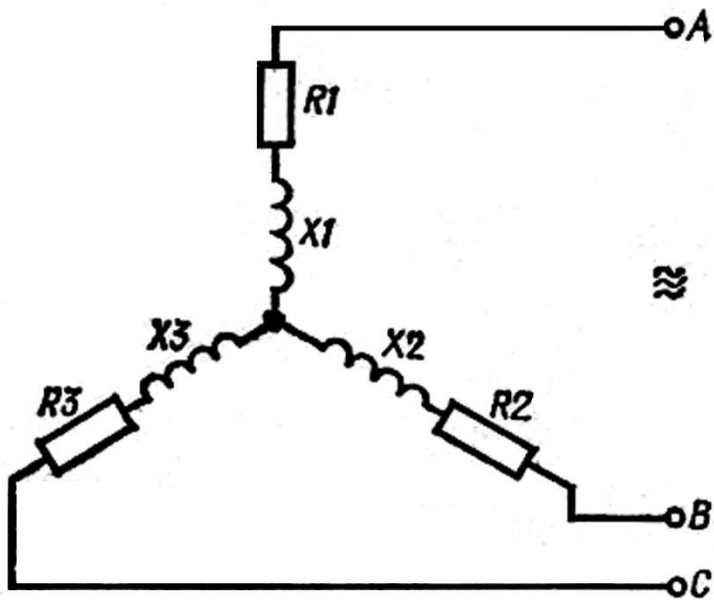
Симетричне навантаження

$$I_L = \sqrt{3} I_\phi$$

$$U_L = U_\phi$$

$I_A; I_B; I_C$ — лінійні струми (I_L)
 $I_{AB}; I_{BC}; I_{CA}$ — фазні струми (I_ϕ)

- 1) Одна U
- 2) Несиметричне навантаження $\rightarrow$
 U_ϕ — однакові

$R_1 = R_2 = R_3$

$X_1 = X_2 = X_3$

Опір фази: $Z_{\phi} = \sqrt{R_{\phi}^2 + X_{\phi}^2}$

$\cos \varphi = \frac{R_{\phi}}{Z_{\phi}}$

$\sin \varphi = \frac{X_{\phi}}{Z_{\phi}}$

Струм фази: $I_{\phi} = \frac{U_{\phi}}{Z_{\phi}}$

Потужності фази:

$P_{\phi} = I_{\phi} U_{\phi} \cos \varphi, \text{ Вт}$

$Q_{\phi} = I_{\phi} U_{\phi} \sin \varphi, \text{ вар}$

$S_{\phi} = I_{\phi} U_{\phi}, \text{ В}\cdot\text{А}$

Потужності трифазного кола:

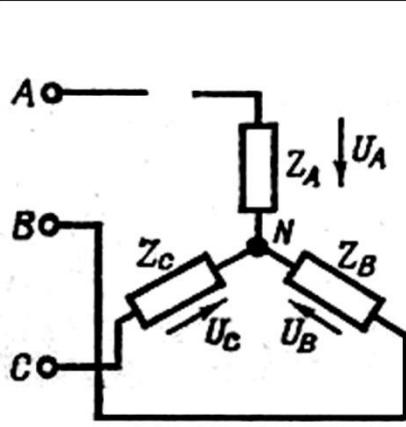
$P = \sqrt{3} U_{\text{л}} I_{\text{л}} \cos \varphi = 3 P_{\phi}$

$Q = \sqrt{3} U_{\text{л}} I_{\text{л}} \sin \varphi = 3 Q_{\phi}$

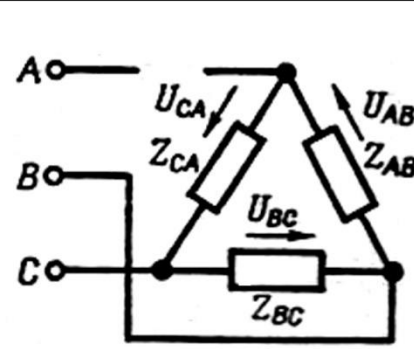
$S = \sqrt{3} U_{\text{л}} I_{\text{л}} = 3 S_{\phi}$

ТРИФАЗНІ НЕСИМЕТРИЧНІ КОЛА

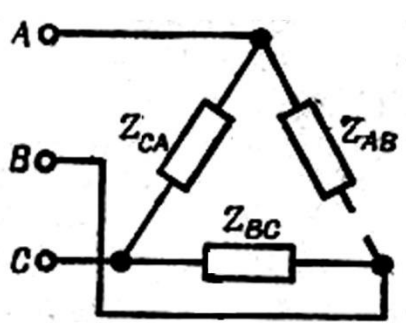
1) різні навантаження у фазах; 2) обрив проводів; 3) коротке замикання в лінії або у фазах

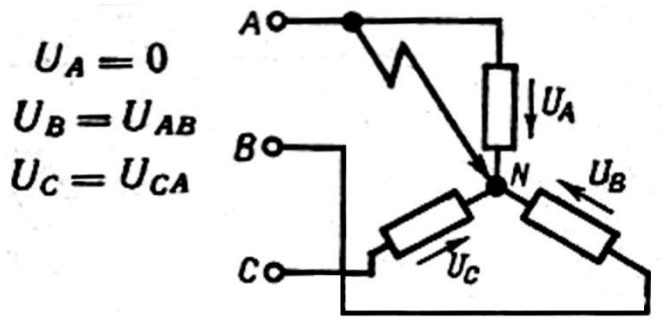
Фази C і B — підключені по-слідовно
Якщо $Z_B = Z_C$, то
 $U_B = U_C = \frac{U_{BC}}{2}$
З нульовим проводом у фазах B і C — нормальний режим

Z_{AB} і Z_{CA} по-слідовно під U_{BC}
У фазі Z_{BC} - нормальний режим

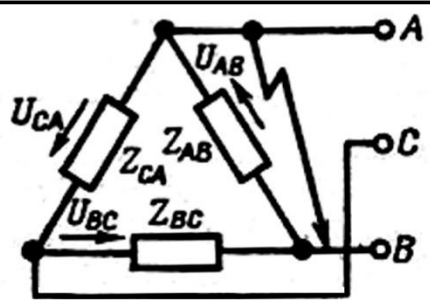
У фазі Z_{AB} — струм відсутній.
У фазах Z_{CA}, Z_{BC} — нормальний режим

$U_A = 0$
 $U_B = U_{AB}$
 $U_C = U_{CA}$

$U_{AB} = 0$

У фазах Z_{CA}, Z_{BC} - нормальний режим

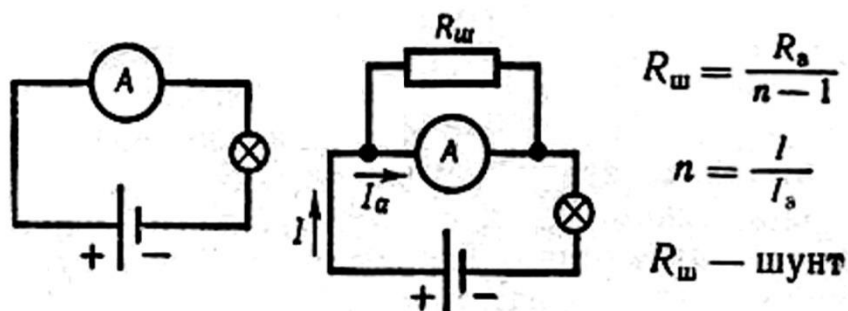

<p>I</p> <p>1) —</p> <p>2) ~</p> <p>3) ~</p>	<p>II</p> <p>1) — амперметр</p> <p>2) — вольтметр</p> <p>3) — ватметр</p> <p>4) — омметр</p> <p>5) — частотомір</p> <p>6) — лічильник активної енергії</p>	<p>III</p>	<p>IV $\beta = \frac{A_n - A_d}{A_n} 100 \%$</p> <p>1 кл. $\beta = 0,05 \%$</p> <p>2 кл. $\beta = 0,1 \%$</p> <p>3 кл. $\beta = 0,2 \%$</p> <p>4 кл. $\beta = 0,5 \%$</p> <p>5 кл. $\beta = 1 \%$</p> <p>6 кл. $\beta = 1,5 \%$</p> <p>7 кл. $\beta = 2,5 \%$</p> <p>8 кл. $\beta = 4 \%$</p>
---	---	-------------------	---

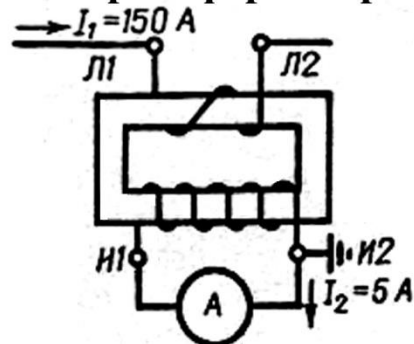
<p>Магнітоелектричні</p> <p>1) —;</p> <p>2) бояться перенавантажень;</p> <p>3) чутливі;</p> <p>4) точні.</p>	<p>Електромагнітні</p> <p>1) —, ~;</p> <p>2) не бояться перенавантажень;</p> <p>3) мала точність;</p> <p>4) нерівномірна шкала.</p>	<p>Електродинамічні</p> <p>1) —, ~;</p> <p>2) точні;</p> <p>3) бояться перенавантажень.</p>
---	--	--

<p>Індукційні</p> <p>1) ~;</p> <p>2) великий обертовий момент;</p> <p>3) дорогі.</p>	<p>Вібраційні</p> <p>1) ~;</p> <p>2) 45—55 Гц;</p> <p>3) бояться вібрацій.</p>
---	---

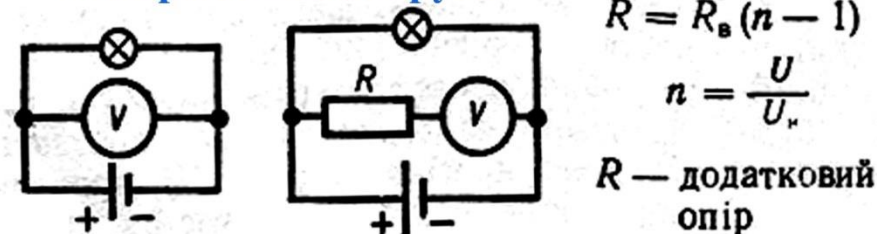
Вимірювання струму

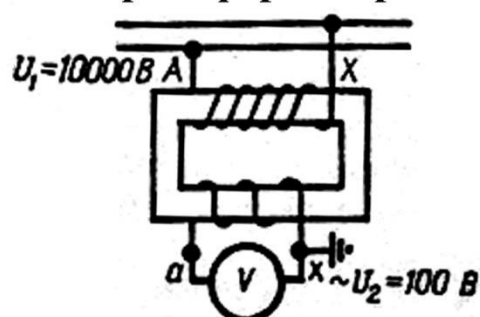
Трансформатор I

Вимірювання напруги

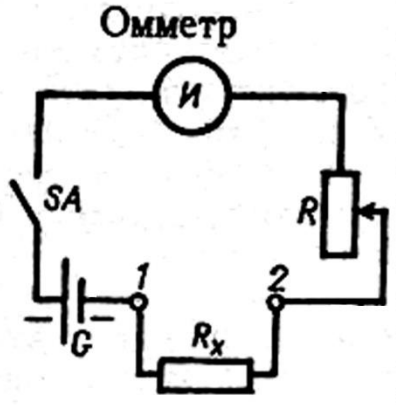

Трансформатор U

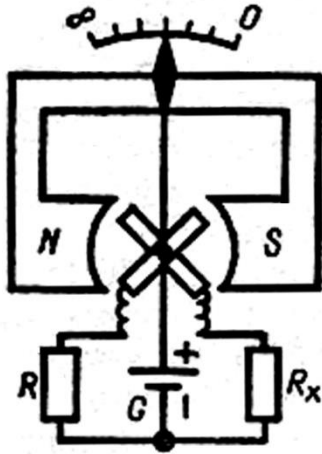

Вимірювання опору

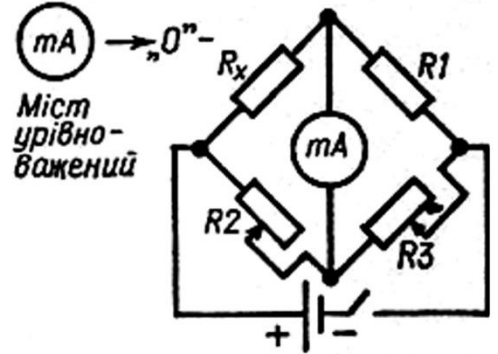
Покази залежать від е. р. с. G

Логометр (мегомметр)

Покази не залежать від е. р. с. G

Вимірковальний міст опорів

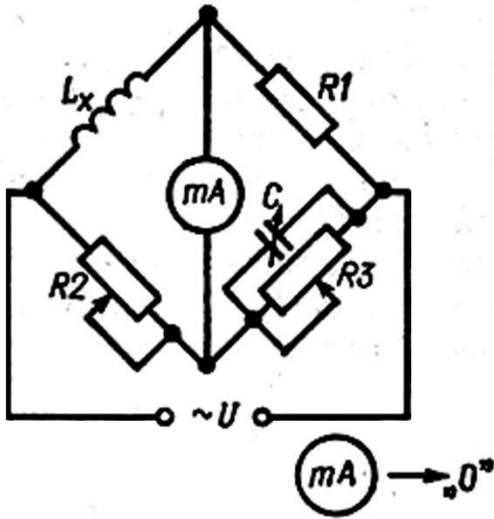

Міст урівноважений

$$R1R2 = R3Rx$$

$$Rx = \frac{R1R2}{R3}$$

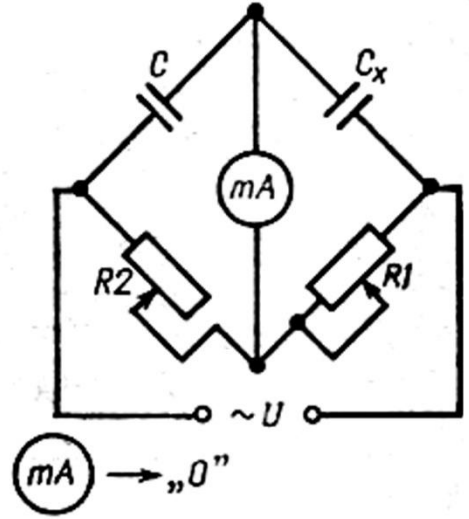
Вимірювання індуктивності

$$Z1Z2 = Z3Z4$$

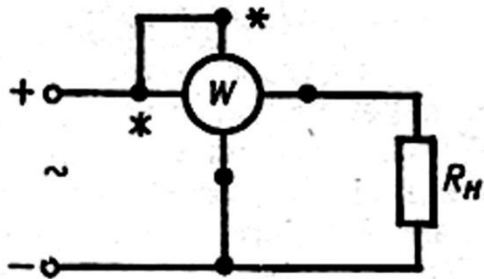
$$\varphi_1 + \varphi_2 = \varphi_3 + \varphi_4 \quad L_x = CR1R2$$

Вимірювання ємності

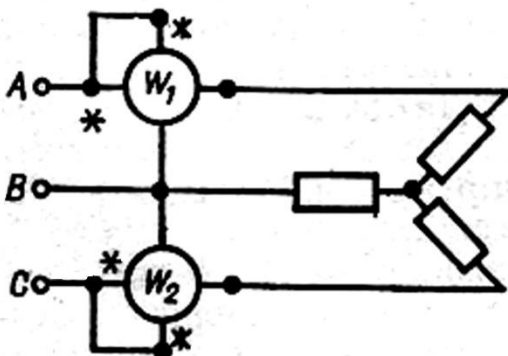

$$C_x = \frac{CR1}{R2}$$

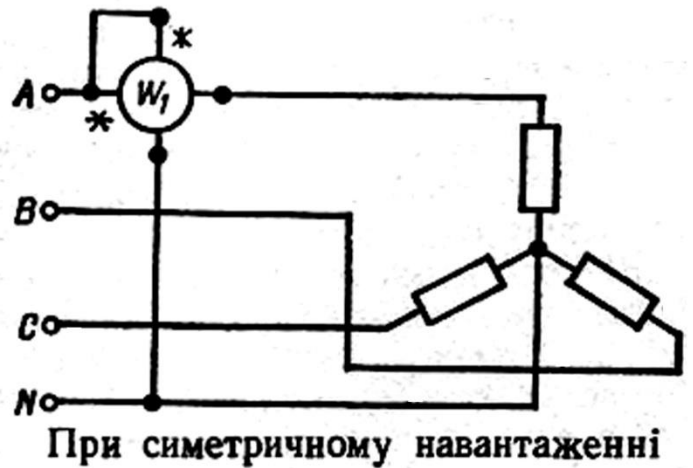
Вимірювання потужності

$$P = 3W_1$$

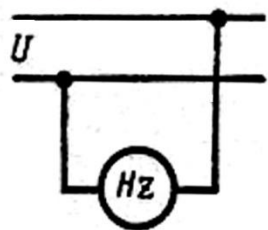

При несиметричному навантаженні
 $P = W_1 + W_2$

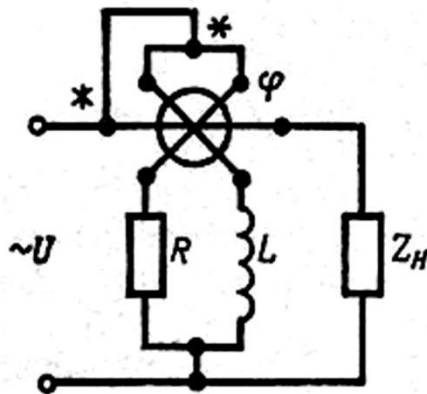
При симетричному навантаженні

Вимірювання частоти

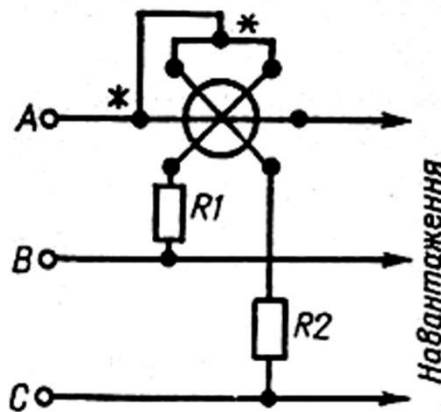

Однофазний фазометр

$$\cos \varphi \frac{P}{S} = \frac{P}{IU}$$

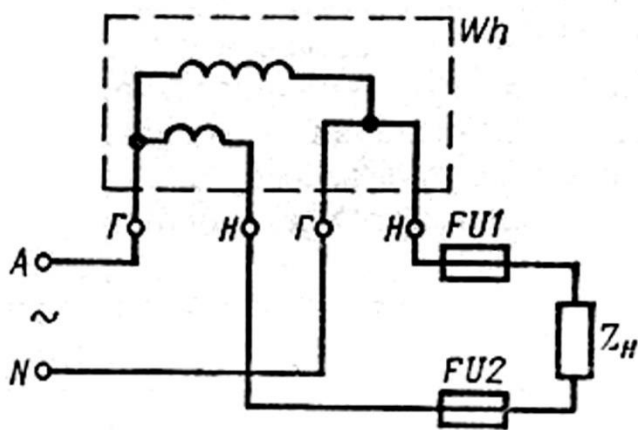

Трифазний фазометр

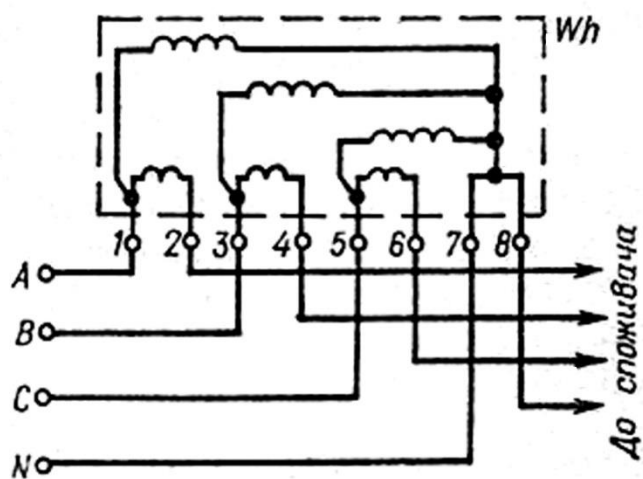

Вимірювання електричної енергії

Однофазний лічильник

Трифазний лічильник

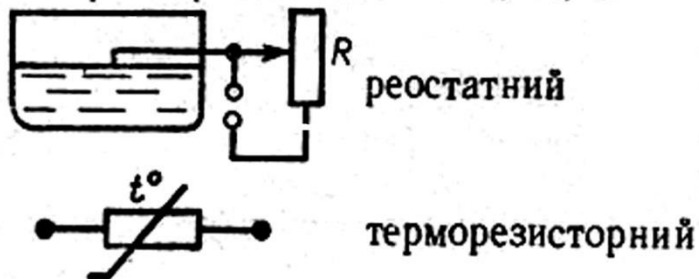

Вимірювання неелектричних величин електричними методами

Датчик неелектричну величину перетворює в R, L, C або E .

- 1) Безперервність. 2) Велика точність. 3) Дистанційність.

Параметричні датчики L, R, C

Генераторні датчики E

ЦИФРОВІ ПРИЛАДИ

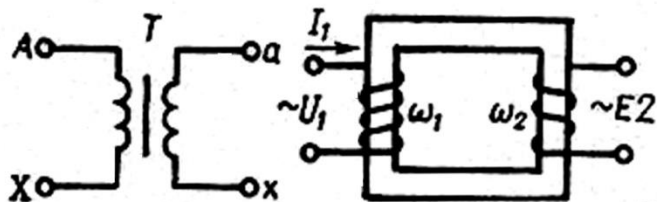
- 1) результат у цифровій формі;
- 2) точність до 8-го знаку;
- 3) відсутність похибок при знятті показів;
- 4) складні, дорогі.

Застосовуються в автоматичці

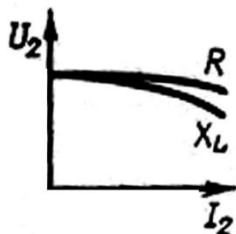
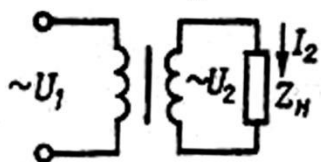
П.М. Яблочков

Для перетворення змінного струму однієї напруги в змінний струм іншої напруги при незмінній частоті.

$$\sim U_1 \rightarrow \sim I_1 \rightarrow \Phi \rightarrow \sim E_2 \quad \frac{U_1}{E_2} = \frac{\omega_1}{\omega_2} \quad E_2 \approx U_2 \quad \frac{U_1}{U_2} = \frac{\omega_1}{\omega_2} = \frac{I_2}{I_1}$$

Робочий режим

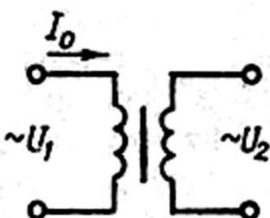
Втрати: 1) $\Delta P_{ел}$ електричні
2) ΔP_m магнітні

$$\eta = \frac{P_2}{P_1} \text{ — корисна}$$

$$\text{— підведена}$$

U_2 регулюють зміною ω_1

Режим холостого ходу

$$I_0 = (3-10\%) I_H$$

$$\cos \varphi = 0,2-0,3$$

$$k = \frac{U_1}{U_2} = \frac{\omega_1}{\omega_2} \quad W_{xx} = \Delta P_m$$

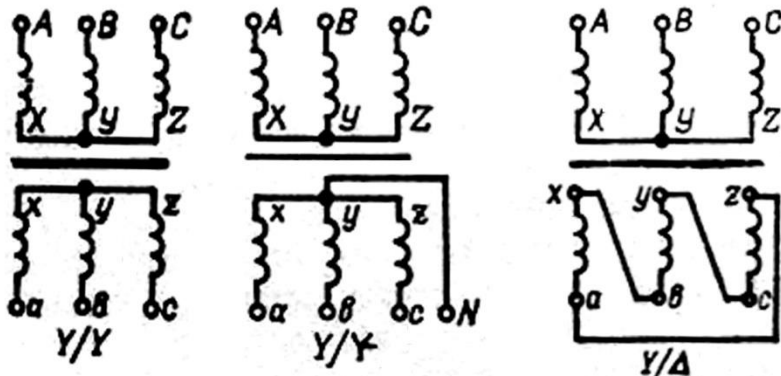
k — коефіцієнт трансформації

Режим короткого замикання

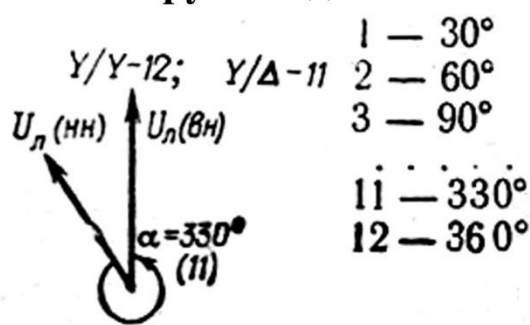

I_k збільшується в 30—45 разів;
пошкодження ізоляції обмоток

ТРИФАЗНІ ТРАНСФОРМАТОРИ

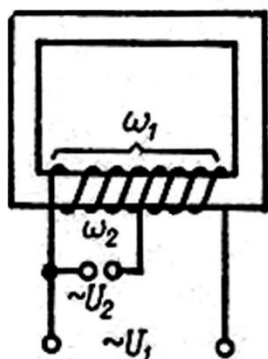
Група з'єднання

Паралельна робота трансформаторів

- 1) U_{1H} ; U_{2H} — однакові;
- 2) U_{K3} — однакові;
- 3) Групи і схеми з'єднання однакові;
- 4) Правильне чергування фаз

АВТОТРАНСФОРМАТОРИ

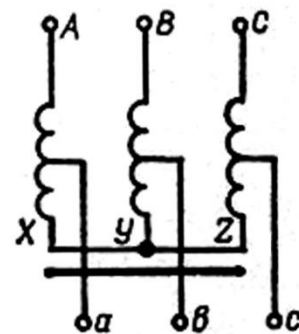

Однофазний

$$k = \frac{U_1}{U_2} = \frac{\omega_1}{\omega_2}$$

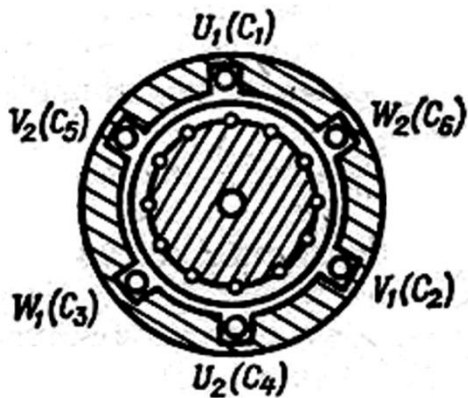
$$k = 1,25-2$$

- 1) Економія міді;
- 2) Економія сталі;
- 3) Плавне регулювання U ;
- 4) Великий I_{K3}

Трифазний

Двигун з короткозамкненим ротором:
 Статор (станина, осердя, трифазна обмотка);
 ротор (вал, осердя, короткозамкнена обмотка, вентилятор);
 підшипникові щити.

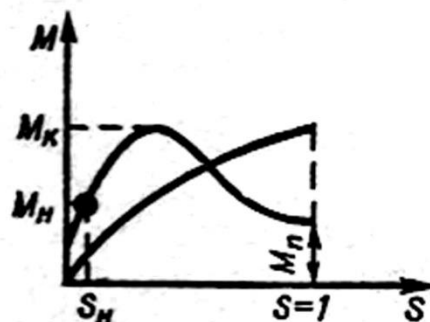
Двигун з фазним ротором:
 статор;
 ротор (вал, осердя, трифазна обмотка);
 підшипникові щити (графітні щітки).

Принцип дії $\approx I$ в обмотці статора створює обертове магнітне поле, яке перетинає обмотку ротора й індукуює в ній струм I_2 . Взаємодія I_2 з обертовим магнітним полем $\rightarrow$ обертовий момент M

$$S = \frac{n_1 - n}{n_1} \quad M = C\Phi I_2 \cos \varphi_2 \quad M \sim U^2$$

S - ковзання;
 n_1 - частота обертання поля статора;
 n - частота обертання ротора

Пуск двигуна

$I_{пуск} = (5-7)I_n$
 U - падає

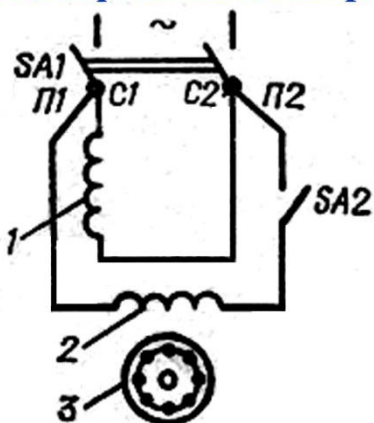
- 1) Зменшують U (автотрансф.)
- 2) Перемикають з Y на Δ ($I_{пуск}$ зменшується у 3 рази)

Регулювання частоти обертання

- 1) Змінюють частоту струму f
- 2) Змінюють число пар полюсів p
- 3) Змінюють ковзання S, вводячи R в обмотку ротора.

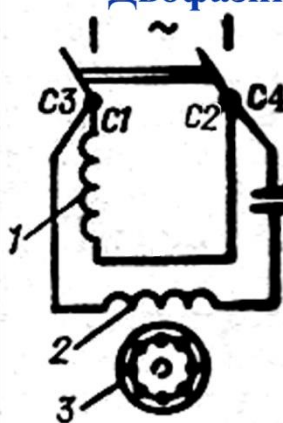
$$n = \frac{f \cdot 60}{p} (1 - S)$$

Однофазний асинхронний двигун

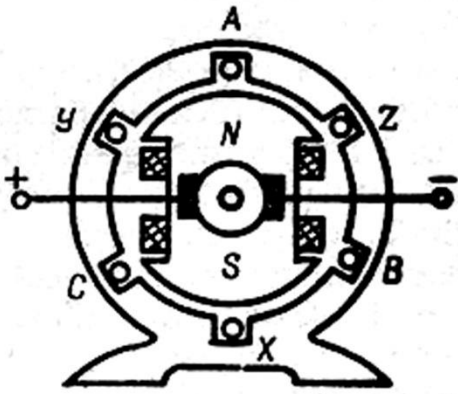

- 1 — робоча обм. X_L ;
- 2 — пускова обм. R;
- 3 — короткозамкнений ротор

Двофазний асинхронний двигун

- 1 — робоча обм. X_L ;
- 2 — пускова обм. X_L ;
- 3 — короткозамкнений ротор;
- 4 — конденсатор

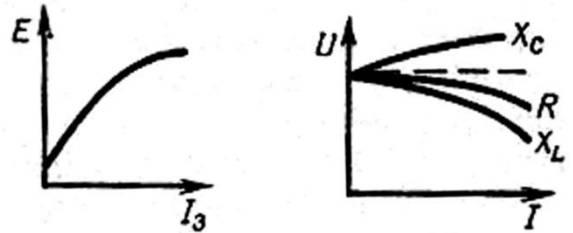

Статор: станина, осердя, трифазна обмотка
 Ротор: вал, осердя полюсів, обмотка збудження, контактні кільця
 Підшипникові щити (графітні щітки)

Синхронний генератор. - I протікає по обмотці збудження і намагнічує ротор. Це поле перетинає трифазну обмотку статора й індукує в ній трифазну е. р. с.

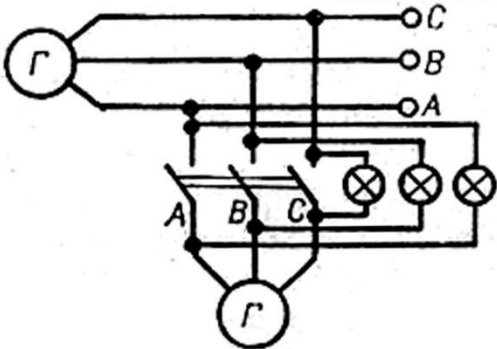
$$I = cn\Phi$$

Генератори бувають:
 з машинним збудженням;
 із самостійним збудженням.

Реакція якоря - взаємодія поля статора з полем ротора - поперечна R ;
 поздовжньо-розмагнічуюча X_L , поздовжньо-намагнічуюча X_C

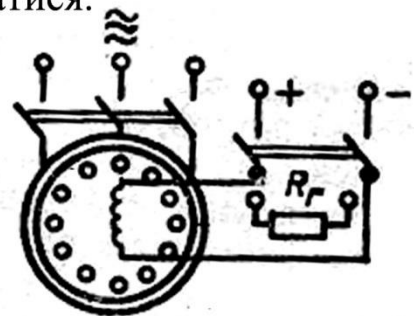
ПАРАЛЕЛЬНА РОБОТА ГЕНЕРАТОРІВ

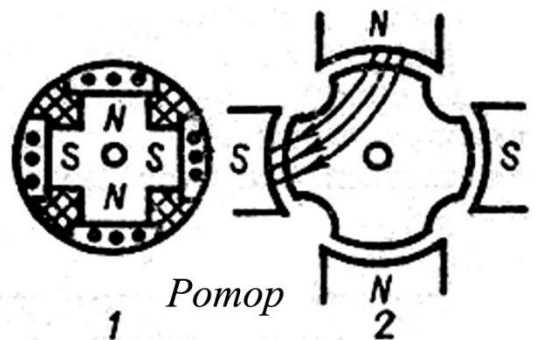
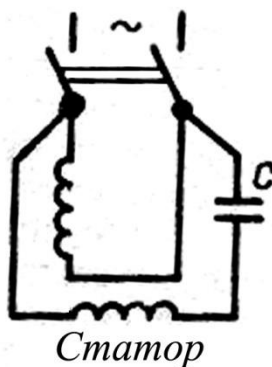
- 1) $f_1 = f_2$ (змінюючи n)
- 2) $U_1 = U_2$ (змінюючи I_3)
- 3) U_1 і U_2 — у протифазі (синхроскоп);
- 4) правильне чергування фаз (фазопоказчик)

Синхронні двигуни. $\approx I$ в обмотці статора $\rightarrow$ обертове магнітне поле, яке взаємодіє з магнітним полем ротора і примушує ротор обертатися.

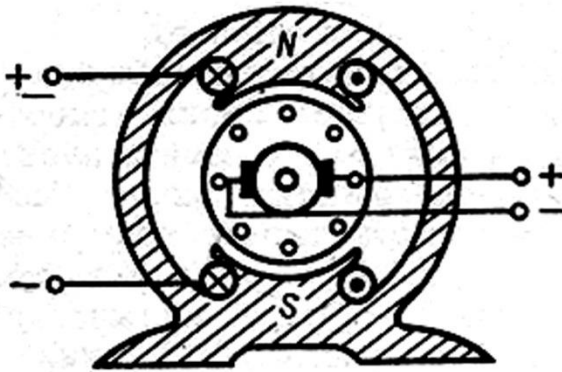
- 1) n - не залежить від навантаження
- 2) Високий $\cos \Phi$, може підвищувати $\cos \Phi$
- 3) Немає пускового моменту

Синхронні двигуни малої потужності:
 1 - з постійними магнітами;
 2 - реактивні.

Статор:
 станина
 осердя полюсів
 обмотка збудження

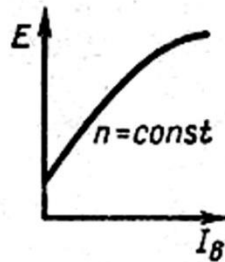
Якір:
 вал
 осердя якоря
 колектор

Підшипникові щити, графітні щітки

Генератор

Обмотка якоря перетинається магнітним полем статора і в ній індукується е. р. с. E :

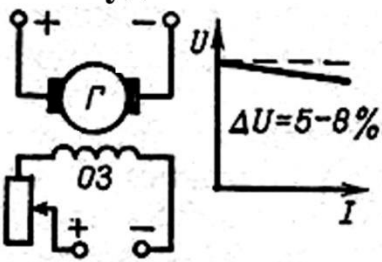
$E = c n \Phi$,
 n — частота обертання якоря;
 Φ — магн. потік статора
 c — коефіцієнт (залежить від конструкції)

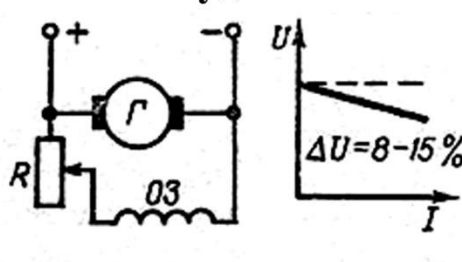
Реакція якоря - взаємодія магнітного поля якоря з магнітним полем статора. Зменшується E . Згоряють щітки.

Типи генераторів

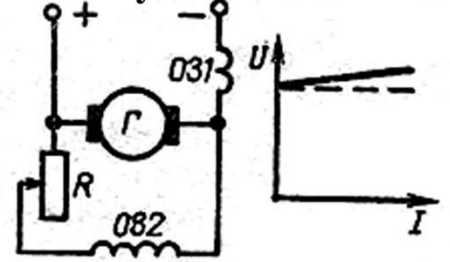
З незалежним збудженням

З паралельним збудженням

Із змішаним збудженням

Двигун

Взаємодія обмотки якоря, по якій протікає струм, з магнітним полем статора → обертальний момент M

$$M = c \Phi I_a \quad I_a = \frac{U - E_{пр}}{R_a}$$

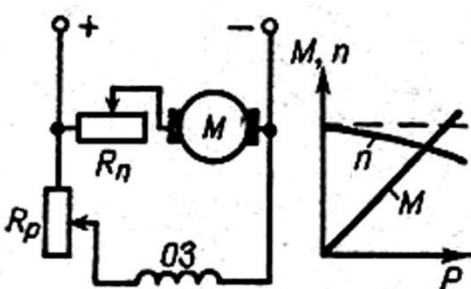
$$n = \frac{U - I_a R_a}{c \Phi} \quad E_{пр} \text{ — протидіюча е. р. с.;} \\ R_a \text{ — опір якоря.}$$

$$\eta = \frac{P_2}{P_2 + \Delta P} \text{ — корисна}$$

$$\Delta P = \Delta P_{ел} + \Delta P_{маг} + \Delta P_{мех} \text{ — втрати}$$

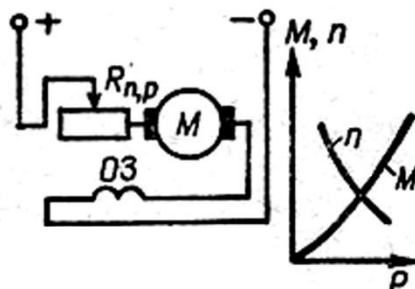
Типи двигунів

З паралельним збудженням

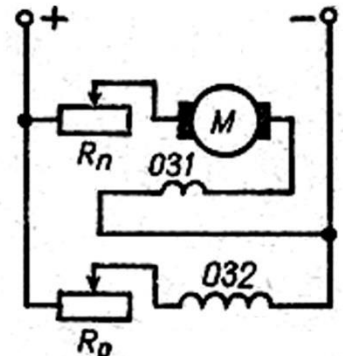
Обрив кола збудження іде в рознос

З послідовним збудженням

Іде в рознос без навантаження

Із змішаним збудженням

Не іде в рознос